

YUSUF KADIR HAN GAZİ TEZKİRESİ

Uygurca Neşre Hazırlayan: **Abdureşit MUHAMMED - Muhammed OSMAN**
Türkiye Türkçesine Aktaran: **Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM***

Öz

“Yusuf Kadir Han Gazi Tezkiresi”, Karahanlı Hükümdarı Yusuf Kadir Han’ın (1024/25-1032/33) iktidara gelmeden önceki devirlerden, iktidarından ve Doğu Türkeli’nde İslam’ın yayılmasından bahseden çok önemli bir kaynaktır. Bu tezkire, büyük ağabey Hasan Buğra Han Gazi ve onun batıya seferleri, onun Hoten muhasarası, Yusuf Kadir Han’ın iktidara gelişi, Orta Türkistan’daki faaliyetleri, Kaşgar ve Hoten’deki İslam mücadeleleri ve bölgenin İslam’a girişi gibi Doğu Türklüğünün merkezlerinde İslam’ın yayılmasına dair önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Kaynak, Doğu Türklerinin İslamlaşma sürecini anlatmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yusuf Kadir Han Gazi, Karahanlılar, İslamlaşma, Doğu Türkleri.

Yusuf Kadir Khan Gazi’s Biographical Anthology

Abstract

“Yusuf Kadir Khan Gazi’s Biographical Anthology” is a very important resource that talks about the spread of Islam among Eastern Turkic lands and describes the times before the Karakhanid ruler Yusuf Kadir Khan (1024/25-1032/33) came to power. The anthology contains important information about the Khan’s older brother Hasan Bughra Khan Gazi and his expeditions to the west, his siege of Hoten, coming to power of Yusuf Kadir Khan, activities in Central Turkestan, struggles in Kashgar and Hoten and their entry into Islam, and the spread of Islam among Eastern Turks. The source narrates process of Islamization of Eastern Turks.

Keywords: Yusuf Kadir Han Gazi, Karakhanids, Islamization, Eastern Turks.

Aktaranın Notu

Burada sunulan tezkire metni, *Aksu Kedimki Kitablar Tetkikati*, 4. cilt, Aksu, 1989, s. 1-27’de yer almaktadır. Bu Uygurca metnin pek bilinmediği,

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

tarih araştırmalarında kullanılmadığı anlaşılmıştır. Bu yüzden alana katkı sağlamak maksadıyla, bir tarih metni olarak kullanılabileceğini düşündüğüm Yusuf Kadir Han Gazi Tezkiresi'ni Türk ilim alemine tanıtmaya karar verdim. Eserin tarih metni olarak kullanılabilirliğine dair bazı işaretler bulunmaktadır. Metnin tarihi silsile ve mantık bakımından güvenilirliği söz konusudur. Yer ve kişi adları, şecereler doğrudur. Hadiselerin tarihi vakalara, zikredilen hicri tarihler ise tarih kayıtlarına uygundur. Metinde Türk, Türkistan dışında çok nadir görülen Orta Türkistan, Doğu Türkistan adları geçmektedir. Ayrıca metinde gaza fikrinin, vatan fikriyle beraber yürümesi ve Türkistan mefhumunun varlığı çok önemlidir. Doğu Türklerinin Müslümanlaşması üzerine bilgiler veren bu önemli kaynağını tam metnini serbest usulle, neşredenlerin notuna da yer vererek dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Neşre Hazırlayanların Notu

Dikkatlerinize sunulan “*Yusuf Kadir Han Gazi Tezkiresi*” adlı bu kıssa, “*Adsız Külliyyat*” adlı tezkire külliyyatından alınmadır.

“*Adsız Külliyyat*” olarak adlandırılmasının birkaç sebebi vardır. Her şeyden önce bu büyük hacimli tezkire, kıssa, nasihatname, kasideleri toplayan eserin adı yoktur. El yazma külliyyatı içindeki her bir tezkire, kıssa, destanların da müellifi belirtilmemiştir. Bu tezkireleri, kıssaları toplayan, bu büyük hacimli eseri meydana getiren kişinin adı, lakabı, soyu hakkında bilgi bulunmamaktadır. Dördüncü olarak, bu eserin çıkarıldığı adsız kabrin sahibi bilinmemektedir ve öğrenmek de mümkün değildir. Bu büyük hacimli tezkire, kıssalar külliyyatı bu yüzden “*Adsız Külliyyat*” olarak adlandırılmıştır. Adsız bir kabirden çıkarılan bu “*Adsız Külliyyat*”, İslam gazavatnamelerini, kıssalarını, meşhur tezkirelerden kendine göre toplamıştır. 542 varaktır, cildi kara deridendir, 16 formalık Hoten kağıdına 13 satır düzenli, kamış kalemle güzelce yazılmıştır. Yazı şekline bakarak bu külliyyattaki tezkireleri toplayıp yazan kişinin devrinin usta hattatlarından biri olduğunu düşünülebilir. Eser, Çağatay dilinde yazılmış olup harfleri biraz silikleşmiştir. Kitabın kağıdı da sararmış, aşınmaya başlamıştır. Hatta başı ve sonundaki çoğu sayfa yırtılmıştır. Bu külliyyatın kabir içinde asıl sahibi ile uzun yıllar kaldığı anlaşılıyor. Külliyyat olarak adlandırılmasının sebebi dokuz tezkireden meydana gelmesidir:

- 1) Hazreti İmamlar Tezkiresi,
- 2) Ebu Nasır Samani'nin Tezkiresi,
- 3) Yusuf Kadir Han Gazi Tezkiresi,
- 4) Rahetul Kulup,
- 5) Destan Padişah Zerkum,
- 6) İmam Muhammet Hanife Hakkında Vakalar,
- 7) Ehtem Reziyalahu Enhu Hakkında Kıssa,
- 8) İmam Battal Gazi Hakkında Destan,
- 9) Fatma Hakkında Kıssa,

gibi tezkire, kıssa, destan ve didaktik eserlerdir. Bu parçaları kaleme alan hakkında en küçük bir iz yoktur.

1985-87 yıllarında bazı tarihi eser hırsızları, kaçakçılar, altın tüccarları bölgedeki eserleri sistematik bir şekilde kaçırmıştır. Az sayıdaki cahil ama tarihi eserlerin tarihi ve siyasi kıymetini iyi bilen kişiler bu eserleri almak üzere en eski kabristanlıklara gidip, kabirleri açıp çok kıymetli eserleri çalıp satmışlardır. Kadim Dolan şehri harabesi etrafındaki kabirler bozulmuş, açılmış ve birçok eser böylece kaybolmuştur.

Neşre hazırlanan “*Yusuf Kadır Han Gazi Tezkiresi*” adlı tezkire, bilinmeyen şahısların kabirden çalması, satması, elden ele dolaşması ve nihayetinde yetkililerin eline geçmesi neticesinde bulunan “*Adsız Toplam*” adlı kitapta yer almaktadır.

“*Yusuf Kadır Han Gazi Tezkiresi*” adlı bu el yazmasında Karahanlı İslam Hanlığı’nın kurucusu Satuk Buğra Han’ın vefatından sonra Hoten’i merkez yapan Uygur Budist ordularının muhasarasıyla karşılaşması, Satuk Buğra Han’ın oğlu Hasan Buğra Han’ın Kaşgar’ı merkez yapıp Uygur İslam Hanlığı’nı korumak için Budist ordulara karşı savaşması ve bu savaşta şehit olması, Budist orduların Kaşgar’ı işgal etmesi, Genç Yusuf Kadır Han’ın Madain’e varıp Peygamber Aleyhisselam’ın neslinden olan İmam Nasreddin, İmam Muhiddin, İmam Zuhridin, İmam Kevmiddin gibi İslam padişahlarından büyük askeri yardımlar alıp Kaşgar’ı Budistlerden geri alması, Hoten merkezli Uygur Budist orduları ile kanlı savaşlara tutuşması, sonunda birleşmiş olan Budist orduları karşısında galip gelmesi, Hoten bölgesini İslamlaştırması, putlara tapılan Hoten’i Karahanlı topraklarına katması anlatılmaktadır.

Tezkirede yine Peygamber Aleyhisselam’ın neslinden İmam Hepten’in oğulları hazreti dört imam bu kısımdaki İslam gazalarında şimdiki Keriye diyarında şehit oldu diye kaydedilmiştir. Bununla ilgili Molla Niyaz Hotani’nin yazdığı “*Dört İmam Zebihullah Tezkiresi*” adlı şiire müracaat edilmiştir.

Hepimize malumdur ki Karahanlılar Sülalesi Uygur tarihinin en güçlü devletlerinden birisi olup, İslam dininin yayılmasında mühim rol oynamıştır. Karahanlılar Sülalesi, hakimiyetindeki bölgelerde mecburi iskanlarla, göçlerle İslam dinini yaymışlardır. Buda müritlerini zorla Müslüman etmekle kalmamış, istila vasıtasıyla İslam dinini başka bölgelere de götürmüştür.

Satuk Buğra Han, Samaniler Sülalesi’nin şehzadesi Ebu Nasır Samani’nin tesiriyle İslam dinini kabul ettikten sonra evladı ve etrafındakiler İslam’a girmiştir. Karahanlıların devlet dini İslam olmuş, gazayla bütün Orta Türkistan ve Kaşgar bölgesini İslam tuğu altında birleştirmiştir. Uygur Özerk Bölgesi’nde ilk İslam kültürü, Buda kültürünün üstüne basıp yerleşmiştir. Bu çağda Hoten ile Turfan’ı merkez alan İdi Kut Uygur Hanlığı’nda Buda dini, devlet diniydi. İslam dininin tesiri bu diyarlara henüz ulaşmamıştı. Satuk Buğra Han, İdi Kut Hanlığı’na karşı yaptığı sefer esnasında hastalanıp hicri 344’de (miladi 955-956) vefat etti ve Atuş’taki ebedi istirahatgâhına gömüldü.

Satuk Buğra Han’ın vefatından sonra İslam dininin karşısında duran Hoten Budistleri, Tibet Budistlerinin yardımcılarıyla birleşmiş ordularla harekete geçtiler. Bunlar güney taraftan hücum ettiler. İdi Kut Uygur Hanlığı’nın Budist orduları ise kuzeyden ilerlediler. Kaşgar şehrini kuşatıp aldılar. Yarkend gibi yerlerdeki Müslümanlar da İslam dininden vazgeçip tekrar Budist oldu-

lar. Yeni tahta çıkan Hasan Buğra Han Gazi, Budist ordular ile yapılan savaşta şehit oldu. Budistler Kaşgar şehrine hakim oldular. Genç Yusuf Kadir Han Gazi, Madain şehrine varıp imamlardan yardım istedi. İmamların yardımı ile teşkil edilen büyük bir ordu Kaşgar şehrini geri aldı ve Hoten'e doğru ilerleyip orayı zapt etti. Hoten Budistlerini İslam dinine soktu. Böylece Karahanlı toprağı Kaşgar, Yarkend, Hoten Yedi Su ve Seyhun ırmaklarının doğu kısımlarına uzanıyordu. Payitahtı Kaşgar oldu.

Bu tezkire, o vakitteki Uygur Özerk Bölgesi'nin güney kısmının siyasî, iktisadî, içtimai tarihi, dinî tarihi, arkeolojisi, yer adları tarihi, halkın içtimai hayatı ve kültürü için mühim bir kaynaktır.

Tezkireyi neşre hazırlamada, Çağatay dilindeki transkripsiyon esaslarına göre hem anlaşılabilirliğe dikkat edildi, hem de asıl nüshaya sadık kalındı.

TAM METİN

Yusuf Kadir Han Gazi Tezkiresi

Bismillahirrahmanirrahim,

Hudayi Taala, Satuk Buğra Han'a dört oğul, üç kız verdi. Onlar Hasan Buğra Han, Esen Buğra Han, Osman Buğra Han, Hüseyin Buğra Han; Alanur Hanım, Nesep Türkan Hanım, Zileyha Bikim (Begim). Bu üç melikeye Allah Taala gölge gibi hoş güzellik, hoş mizaç, hoş gönül, feraset verdi. Alanur Hanım, temiz, güzel, bilgili idi. O, olgunluk çağlarında bir gece ibadetten sonra yattı, uykuya daldı. Göğre bir damla "nur" düştü, melikenin vücudu titredi, bunun üzerine uyandı. Dokuz ay, dokuz günden sonra Hoşur (Muharrem) ayının onuncu günü Cuma namazı vaktinde bir oğlan dünyaya getirdi. Bu oğlanın yüzü kızıl, iki kaş birleşik idi. Bu ahvalden haber alan Satuk Buğra Han öfkelenildi: "Bu işin aslını bulun" diye emir verdi. Ulema, ahundlar, Alanur Hanım'a sorduklarında Alanur Hanım başından geçeni söyledi. Geldiklerinde bebeğin bir eliyle avret yerini kapattığını gördüler. Hayranlıkla bakıp şöyle düşündüler: "Bu, Hazreti Ali Şahı Merdani'nin kerametindedir, bebek Hazreti Ali'ye mensuptur, adı 'Seyid Ali Arslan Han' olsun." Melike bu oğlanı büyütüp yetiştirmeyi arzuladı. Oğlan beş yaşında mektebe vardı. Yedi yaşına girdiğinde Alanur Hanım şeriat yoluyla Toka Baba Buğra Han'a nikahlandı. Bundan üç oğul doğurdu. Bunlar, Muhammed Arslan Han, Yusuf Aslan Han, Kızıl Arslan Han idiler. Nesep Türkan Hanım ise Sultan İlkimaz ile evlendirildi. Ondan bir kız doğdu. Onu Seyid Kemaleddin Mecnun'a nikahladılar. Bundan Sultan Burhaneddin Kılıç doğdu. Çok evliyalar onun evladından çıkmadır. Küçük kızı Zileyha Bikim, Seyid Celaleddin Bağdadi'nin küçük oğlu Seyid Bahaeddin'e nikahlandı. Onun evladı Muhammed Burci lakaplı "Hoca Muhammed Şerif Pir" idi.

Hudayi Taala Hasan Buğra Han Gazi'ye bir oğul, bir kız verdi. Bunlar, Yusuf Kadir Han Gazi, Hediye Türkan Hanım'dır. Hediye Türkan Hanım, Seyid Celaleddin Bağdadi'nin büyük oğlu Seyid Alaaddin ile nikahlandı. Hudayi Taala, ona üç oğul verdi. Onlar, Mirziyaddin, Mirseyid Haşim, Mirseyid Halil Kaşgari'lerdir. Kaşgar'ın seyidleri, Seyid Alaaddin'in evladıdır. Semerkant seyidleri (hocaları) Seyid Kemaleddin Mecnun'un evladıdır. Taşkent seyidleri (hocaları) Seyid Bahaeddin'in evladıdır.

Hasan Buğra Han Gazi'nin Padişahlık Devri

Hazreti Sultan Satuk Buğra Han, şahadet şerbetini içtikten sonra büyük oğlu Hasan Buğra Han Gazi padişahlık tahtına oturdu. Bu çağlarda da imana gelmeyen Uygur padişahlarından Cokta Reşid, Nukter Reşid, Çikalı ve Halhalı Maçın, Hazreti Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin vefatını haber aldıktan sonra 130 bin kişilik bir orduyla Maçın'den (Hoten'den) gelip Kaşgar toprağını kuşattılar. Kaşgar'da kıtlık başladı, halk açlığa duçar oldu. Müslümanlar çok sıkıştılar. Hasan Buğra Han Gazi sonunda Seyid Ali Arslan Han Gazi ile birlikte oğlu Yusuf Kadir Han Gazi'yi kendisine katıp 40 bin kişiyle şehrin sırtına çıktı, düşmanın üzerine yürüdü. Kafirler harekete geçtiler, Cokta Reşid meydana çıktı. Seyid Ali Arslan Han Gazi aslan misali öne atıldı. Cokta Reşid'in önünde durup şu şiiri okudu:

Ben bugün Huda'ya kıldım tevekkül
Ey yavuz pis kafir kendini göster
Elimde kılıç altımda düldül
İmana gel bu yahşi fırsat
Bastırıp geldik, kötü niyetine yetmedi zor
Herkes görünse oyna kal
Müslüman ehline yetmez zeval.

Cokta Reşit, iman davetini ret etti, Hazreti Seyid Ali Arslan Han Gazi'ye mızrak çıkardı. Bununla beraber mızrağı Hazreti Seyid Ali'ye doğrultmadı. Bu kafir kılıç, mızrakla benim diyen yiğitleri yenip nam salan biriydi, ama bu kez böyle bir gücün karşısında aciz kaldı, kellesinden korktu, kılıç sallamadı, başını kafirlere doğru çevirip kaçtı. Seyid Ali Arslan Han Gazi ardından onları kovaladı, kafirlerin içine daldı, orada cenk etti, oradan buraya, buradan oraya atını sürdü, bir demde beş yüz kafiri cehenneme gönderdi. Kalan askerler Seyid Ali Arslan Han'dan medet diledi, kafirler üstüne döküldüler, bu cenkte Müslümanlardan Mahmud Kuddus, Mevlana Mahmud Ali, Derviş Muhammedi, Sultan Derviş, Hoca Abdükerim gibi bahadırlar şehit oldular. Kafirler kendilerinin mağlup olduklarını, sefil ve perişan hale düştüklerini görüp cengi bıraktılar. Seyid Ali Arslan Han'ın başındaki İslam ordusu cenk meydanından çıkıp ordugaha çekildiler. Bu gece zafer şenliği tertip edildi.

Ertesi sabah, ezan sesi kafirleri titretti. İki taraf yine hücumla geçtiler, Yusuf Kadir Han Gazi, Padişah Hasan Buğra Han'ın önüne gelip şöyle dedi: *"Ey padişah-ı cihan, ata, yalnız başım, akar kanım şehitler için, nazire olsun diye fakir oğlunuzun cenge girişine icazet verin, kafirleri yerle yeksan edeyim!"* Padişah Hasan Buğra Han evvel Huda'ya, sonra Resulullah'a, Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin ruh-i paklarına dua etti, icazet verdi. Genç Yusuf Kadir Han Gazi, ok gibi fırlayan atına binip meydana girdi, bir beyit okudu.

Kafirlerden hiçbir kişi cenge girmeye cüret edemezken birden hepsi hücumla geçti. Müslümanlar da boran gibi atılıp kafirlere üzerine yürüdüler. Cenk o kadar sert oldu ki kafirlere cihan karanlık gibi geldi. İmdat feryatları göğü kapladı. Çok sayıda silah, alet, deve, at, sürüyü ganimet alan Müslümanlar cengi zaferle sonuçlandırıp döndüler. Kafirlerden 700 kişi cehenneme

yollandı. Müslümanlardan 60 kişi şehit oldu. 20 kişi yaralandı. Bu geceyi Müslümanlar güçlü ve yürekli, kafirler ise ah feryatlarıyla geçirdiler. Tan ak ışıklarını ufka yayarken, ezan sedası yankılanıyordu. Müslümanlar namazlarını kıldılar, yemeklerini yediler, yine cenge çıktılar. Kafirlerin sayısı azalıyor, Müslümanların sayısı gittikçe artıyordu. Bu arada Seyid Celeddin Bağdadî'nin büyük oğlu Seyid Alaaddin'e katılmış Hüseyin Feyzullah Hocamî'ye 15 bin kişilik bir orduyla şehri tutma emri verildi. Hasan Buğra Han'ın kendisi cenk meydanına girdi. Meydanda oradan buraya at koşturdu, kendisine karşı bir pehlivan çıkmaması üzerine kafirlerin arasına daldı. Bu cengi gören gökteki ve yerdeki ferishteler, "aferin" dediler. Kafirlerin kanı sel gibi aktı, İslam askeri Hasan Buğra Han 1500 kafiri öldürüp cehenneme gönderdi. Nice bin kafiri yaraladı. Hasan Buğra Han'ı korumak için kafirler cenge tutuşan Müslümanlardan 100 kişi şehit oldu. Müslümanlar çok ganimet elde ettiler. Zaferle coştular, karargaha döndüler. Bütün Müslümanlar bayram ediyordu. Kafirler ise vehim ve acı içinde kıvrandılar. Bugün de kendi yerinde oğlu Yusuf Kadir Han Gazi'yi koyan Padişah Hasan Buğra Han Gazi meydana çıkıp mertlik çağrısında bulundu ve bir şiir okudu.

Kafirler safındaki Çikalı, Hallalı Maçın meydana çıkıp Hasan Buğra Han'a kılıç çektiler. Hasan Buğra Han hemen kafirin elindeki kılıcı çekip aldı, o kafiri deşmek istediğinde, onlar hilekarlıkla kaçtılar, kafirlerin safına girdiler. Kafirlerin hepsi saklandılar ve ardından Hasan Buğra Han'a hücum ettiler. Bu yandan Müslümanlar sel gibi akıp kafirleri bastılar. Kafirler vaktinden önce cengi durdurma narasını çaldılar. Her iki taraf kendi yerlerine çekildi. Padişah Hasan Buğra Han zaferle ordugahına döndü, cenk tozundan özünü pak kılıp istirahat etti. Biraz yemek yedi, Kuran okudu, sevabını şehitlerin ruhuna bağışladı. Bu gece Padişah Hasan Buğra Han emir-serdar beylerini toplayıp meclis (kingeş) düzenledi. Bütün İslam askerleri kafirlere hep birden hücum etmek için yemin ettiler. Seyid Ali Arslan Han Gazi ile Yusuf Kadir Han Gazi, Huda'dan zafer niyaz ettiler, geceyi zikirle geçirdiler. Tanın ağarması, sabah ezanı ile birlikte İslam askerleri sabah namazından sonra heybetli bir saf kurdular, kafirler bunu görür görmez karıştılar, şehitler kanında beliren, altın gibi ışılan ufuk vaktinde Padişah Hasan Buğra Han zafer kutlamaları yapmak için emir verdi. Naralar, avazları yankılandı. Hasan Buğra Han'ın arkasından İslam askerleri kafirlere hücum ettiler, mızrak ve kılıçlar birbirine girdi. Öyle bir cenk oldu ki kanlar sel olup aktı. Kafirler dayanamayıp Yengisar yoluna doğru kaçtılar. İslam askerleri bir menzil kovalayıp çok ganimet yığdılar. Kaşgar şehrine zaferle geri döndüler. Padişah Hasan Buğra Han öz tahtına oturdu. Açlık sona erdi, halk dinç imanla hayatını yaşamaya başladı. Lakin, düşmanın yine de gelip hükmetme isteği vardı. Bu yüzden Hasan Buğra Han dikkatliydi. Kaşgar'da Hazreti Hasan Buğra Han Gazi 90 bin kişilik bir ordu topladı, Seyid Ali Arslan Han Gazi'yi askerinin başına getirdi, şöyle dedi: "Ey oğlum sizi önce Huda'ya, sonra Hazreti Resulullah'a, sonra Hazreti Sultan Satuk Buğra Han Gazi atama emanet ediyorum. Kafirleri kovalayıp Türkistan diyarını bu pisliklerin kirli ayaklarından pak kılınız."

Seyid Ali Arslan Han Gazi tüm yüreğiyle kabul etti. İslam askerinin başına geçti. 90 bin İslam askeri, kafirleri kovaladı, cenk ede ede Ötenk Karar adlı yere geldiler. Bu yerde ileri kaçıp sığınan birkaç bin kafir vardı. Kaçıp gelenler onlara katılıp birlikte İslam askerine darbe vurmaya harekete geçtiler. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin komutasındaki İslam askeri, kafirlerin hücumunu tarumar etti. Sert cenk birkaç gün devam etti. Seyid Ali Arslan Han Gazi at üzerinde kılıcıyla çok kafiri cehenneme gönderdi. İslam askeri galip geldi. Kafirlerin mağlup olduğu anlarda onların cengi durdurma için atılan naraları duyuldu. Her iki taraf kendi yerine çekildi. Kafirlerin padişahları Çikalı, Halhalı Maçın meclis tertip edip şöyle dediler: *“Ömrümde Seyid Ali Arslan Han gibi kahramanını görmedim, kılıcı vursam kılıç varmıyor, ümud atsam kâr etmiyor, mızrak fırlatsam o da fayda etmiyor. Bundan malum oldu ki ona bıçak işlemediğinden bunun çaresini bulmazsak birkaç günden sonra bizi kılıçtan geçirecek. Kaç günden beri, hiç kimse yalnız çıkamadan duruyor, nasıl yapmak lazım? Seyid Arslan Han Gazi'ye nasıl yapılırsa bıçak işleyeceğini bilen kişiye boyuna denk altın vereceğim.”* Çikalı'nun serdarlarından hiç kimse ses çıkarmadı. Bu kafirlere arak-şarap tutan bir yaşlı tellal büyücü vardı, bu sözü işitip Çikalı'nun karşısına çıktı. Kendisini tanıttı. *“Dediğiniz her bir işin türlü çareleri vardır.”* dedi. Çikalı, buna inanıp ona yol verdi. Bu yaşlı tellal bir eline asa alıp, boynuna tespih asıp, kara peçe ve ak başörtüsü takıp kendisini Allah yolunda imiş gibi gösterdi. İslam askerleri arasına karıştı. Seyid Ali Arslan Han'ın odasını süpürüp su serpti. Yalandan ibadet yaptı. Böylece Müslümanların güvenini kazandı. Devamlı yumuşak dille, namazdan sonra oturup geceleri Kuran tilaveti yaptı. Seyid Ali Arslan Han bir gün habersiz geldi. Birkaç gün de kafirler cenge çıkmadı. İslam askerlerinin gazası aşmıştı. Seyid Ali Gazi'den serdarların biri, *“Hazreti padişahın kendilerine nasıl bıçak işlemektedir?”* deyip onun sebeplerini merak etti. Seyid Ali Arslan Han: *“Bana hiçbir zaman bıçak değmedi, lakin namaz kıldığım esnada derim su gibi eriyor, bu esnada bedenime iğ batırıldı gibi geliyor.”* diye cevap verdi. Çadır eşığının direğinde duran tellal bu sözleri duydu. Bu esnada Çikalı ve Halhalı Maçın İslam askerlerinin ani hücumundan korkup uyumuyorlardı. Gözlerini yumsalar Seyid Ali Arslan Han Gazi kılıcını gösteriyordu. Birden pis tellal geldi, duyduklarını Çikalı'ya söyledi. O ise çok mutlu oldu. Büyücü tellala çok altın verdi.

Kıssa: Yaşlı tellalın kaybolup gitmesi hiç kimsenin dikkatini çekmedi, hiç kimse sormadı da. Seyid Ali Arslan Han Gazi, perşembe günü aş pişirtirip oradaki İslam askerlerine dağıttı. Sevabını şehitlerin ruhuna bağışladı. Sonra askerlere sefer emri verdi. İslam askerleri heybetli saflar teşkil ettiler. Nice zamandan beri cenge girmekten korkan kafirler, bu ahvali görüp korku içinde kaldılar. Çikalı, Halhalı Maçın askerlerine saf tutmalarını emretti. Seyid Ali Arslan Han Gazi nara atıp atını kafirlerin üstüne sürdü. Kah kılıç kah mızrak, kah ok-yay, kah ümud ile kafirleri öyle kırdı ki adam kelleleri yer yüzünü kapladı. Kanlar oluk oluk aktı. Oradaki İslam askerleri Seyid Ali Arslan Han'ın arkasında kalan kafirlere yöneldiler. Biraz Müslüman şehit oldu. Halhalı Maçın, cengi durdurma narası attırıp askerini karargahına çekti. İslam askerleri kendi

yerlerine çekildiler. Yemekten sonra Kuran okudular. Sevabını şehitlerin ruhuna bağışladılar. Sonra bu geceyi Huda ile geçirdiler. Böylece 40 gün geçti. Sonra çarpışma başladı, sayısız kafir öldürdüler. İslam askeri de bine yakın şehit verdi.

Kıssa: Çikalı, Halhalı Maçın deminki yaşlı tellalın alıp getirdiği haberi nasıl unutulardı. Her namaz vakti olduğunda bir teşebbüse meyletiler lakin yürekleri basıp karınca kadar cüret edemediler. Bu şom tellal kafir nihayetinde sabah namazı geçtikten sonra içeri girmeye niyet etti. Huşur ayının 10. günü tan ağarırken, İslam askeri ezan okunduğunda bütün askerler sabah namazının sünnetini kıldılar. İmama tabi olup farzı kılmaya başladılar. Rükua erdiklerinde imam sure okurken Çikalı, İslam askerinin namaza durduğunu haber alıp askerlerinin başına geçti, herkesi safa dizdi ve İslam askeri arasına daldı. Bıçakla Müslümanları bir bir şehit etti. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin mübarek boynuna kılıç vurdular.

O gün kıyamet gibi oldu. Yer ve gök titredi, alemi karanlık kapladı. Başsız kalan Müslümanlar dört bir yana kaçtılar. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin refikası Bibi Meryem Hanım, köle kızlarıyla ile ah etti, yakarıp nice kafirleri öldürdü. Kafirler onları kuşattı. Nur-i iman ile hareket eden Bibi Meryem Hanım öyle ki, yeryüzünden taştı. Kafirler köle kızları şehit etti. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin şehit oluşuyla İslam askerleri mağlup oldular.

Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin Defnedilmesi

Hazreti Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin şahadet haberi Kaşgar'a geldi. Padişah Hasan Buğra Han Gazi, Esen Buğra Han, Yusuf Gazi Han Gazi ve oradaki İslam ahali hazır bulundular, bunların narası yeri göğü aldı. Deniz-göl, dağ-taş yaş döktüler. Yas tutulduktan sonra 2 bin koyun, 200 deve, 500 inek kesilip Kaşgar Müslümanlarına nezir kılındı. Nezirden sonra Kuran okundu ve sevabı şehitlerin ruhuna bağışlandı.

Kıssa: Padişah Hasan Buğra Han 60 bin asker toplayıp intikam almak için yürümeye başladı. Hazreti Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin şehit olduğu yere geldiklerinde Hasan Buğra Han'ın gözünden yağmur gibi yaşlar düştü. Durup cede baktı. Nurlanıp yatan Seyid Ali Arslan Han'ın teninden gözünü ayırmadan ah çekip sessizleşti. Biraz sonra gazaplanıp eline kılıç adı ve Çikalı'nun askerlerine hücum etti. Oradaki İslam askerleri padişahın Allahu Ekber diye nara atmasını duyunca kafirlerin üstüne atıldı. Bir taraftan Hasan Buğra Han Gazi, Allahu Ekber diye kafirlere kılıç sallıyor. Diğer taraftan Allahu Ekber diye İsen Buğra Han Gazi kafirleri ümid ile parça parça etti. Yine bir taraftan Allahu Ekber diye Osman Buğra Han Gazi atıyla kafirler ezdi, bir taraftan Yusuf Kadır Han Gazi Allahu Ekber deyip kafirlerin başına gürzle vurdu. Çikalı, Halhalı Maçın, Cokta Reşid, Nukter Reşid sonunda dayanamayıp 10 bin adam ile Maçın (Hoten) tarafına doğru kaçtılar. İslam Askerleri bunları kovaladı. Nice gün yol alıp Kökyar (hazırlayanın notu: Şimdiki Kağılık nahiyesinin güneybatısındaki dağlık bölgedir) adlı yere geldiler. Yedi gün sert bir cenk oldu. Sultan Yusuf Buğra Han'ın küçük oğlu Osman Buğra Han 60 kişi ile bu yerde şehit oldu. Kafirler yine mağlup olup Maçın'e doğru kaçtılar. Ordu Yarkend şehrine vardı. Halka imanı gösterdiler. Büyük-küçük herkes iman edip Müslüman oldu. Pa-

dişah Hasan Buğra Han Yarkend halkına dua etti. Böylece dua icabı Yarkend şehrinde herkes perişan olmadı. Yarkend şehrine hoca Abdulsamet Kaşgari, hakim yapıldı. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin şehit olduğu yere geldiler. İslam askerleri musibet kaygısıyla yığılıp çömdüler. Hasan Buğra Han nezir hazırlattı. Bu yerdeki avam halka ve İslam askerlerine aş dağıttırdı. Kuran okundu, sevabı oradaki şehitlerin ruhuna bağışlandı. Hazreti Hasan Buğra Han Gazi, nasıl yapılırsa iyi olur diye sorup duruyordu. "Şehit olduğu yere defnet" diye gaiten ses geldi. Cesette baş yoktu. Etrafta aradılarsa da başı bulamadılar.

Kıssa: Hasan Buğra Han, mübarek başın bulunamamasından sonra yerde yatan adsız şehitlere bakıp, ah çekip yığıldı. Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin bedenini o yerde defnettiler. Diğer şehitlerin cesetlerini nasıl yapacağını düşünüyordu. İslam askerlerinin serdarları padişah Hasan Buğra Han'a bakıp "dua etseniz, biz amin deyip münacat etsek, duanız vaciptir. Böylece müşkül iş kolay olur." dediler. Hasan Buğra Han Gazi başını geri atıp gözlerini göğe dikti, dua etti. Müslümanlar "amin" dediler. Duadan sonra bir karanlık peyda oldu. Sert bir boran çıktı. Bir saat sonra boran azaldı, yeryüzü eski hâline geldi. Askerler ve diğer ulu zatlar etrafa baktığında şehitler üzerine kum yığılıp onların gömüldüğünü gördüler. Bu yüzden bu yer Kum Şirkigan ("Kum Serilen") adını aldı. Padişah Hasan Buğra Han, Seyid Ali Arslan Han Gazi'nin mezarını yaptırdı. Hoca Eyub'u baş şeyh yapıp, 40 kişiyi hizmetkar olarak oraya bağladı. Beş köy etrafındaki yerleri, bir çarek (yaklaşık 9 kg) tohumluk yeri, bir miskal altına satın alıp bahçe yaptırdı ve "sizler bu mezara hürmetle iyi bir şekilde bakın, Ali Arslan Han Gazi'ye ve şehitlere dua edin, mum ışıklarınızı söndürmeyin" dedi. Bu mezarlara Kaşgar halkı idam derler. Seyid Ali Arslan Han'ın şehit olduğu zaman hicri 389 yılı (miladi 998-999 yılı) Huşur (Muharrem) ayınının 10'u Cuma günü idi.

Kıssa: Padişah Hasan Buğra Han, Seyid Ali Arslan Han'ın bedenini defnetti. Mübarek başı ise bulunamadı. İslam askerleri Kaşgar'a döndüler. Melike Ala Nur Hanım, kardeşi Hasan Buğra Han'dan bu haberi işitip üzüntüyle sarıladı. Hasan Buğra Han Gazi'nin başı etrafta arayıp bulamamasından sonra Ala Nur Hanım Mekke'ye gitti. Mekke-i mükerrermede 40 gün tavaf etti. Ağlaya ağlaya yığılıp Huda'ya Taala'ya müracaat etti. "Çınar direkli dam nerede ise baş o yerdedir" sözü müjdelendi. Ala Nur Hanım, haremnden dönüp Hasan Buğra Han Gazi'ye bu müjdeyi bildirdi. Hasan Buğra Han Gazi, devlet erkanı ile çıkıp çınar direkli olan üç damı aradı. Bu yer bulundu. Hasan Buğra Han mübarek başın bu yerde olduğuna inanıyordu, mezar yaptırdı, tuğ-alem diktirdi, 40 hizmetkarı ve bir şeyhi buraya tayin etti. Nezir kıldı. Seyid Nasır Hoca'yı baş şeyh olarak atadı. 25 kişiyi ona yardımcı yaptı. Bundan itibaren bu yer Devlet Bağ olarak adlandırıldı. Ala Nur Hanım vefat ettikten sonra bu yere defnedildi. Devlet Bağ'daki bu mezar Orda Hanım adıyla bilinir.

Hasan Buğra Han Gazi'nin Batıya Seferi

Padişah Hasan Buğra Han Gazi, 12 yıl tahtta oturdu. Onun zamanında İslam dini yükselişe geçti, güçlendi. Ulema, namaz kılmayan kişileri gördüğünde sertçe azarlıyordu. Şeriatı koruyup İslam'ı abat kıldılar. Bir çarek (yaklaşık 9 kg) aşığı, 10 tiyine (kuruşa) alan kişiler yok oldu.

Kıssa: Padişah Hasan Buğra Han, bir gün tahtında oturuyordu. Mevlana Sadeddin Kaşgari huzura gelip, “Orta Türkistan’dan 100 atlı elçi geldi. Sizinle görüşmek istiyorlar.” dedi. Elçilerin girmesine icazet verildi. Hoca Abdullah Türkistanî, Hoca Ebubekir Taşkendi huzura geldiler. Hoca Abdullah Türkistanî, Hoca Ebubekir Taşkendi Hasan Buğra Han’ı selamladılar şöyle dediler: “Ey alem padişahu, Türkistan diyarı kafırlığe yenildi, hazretlerden yardım istemeye geldik.”

Padişah Hasan Buğra Han birkaç on bin askeri topladı, Kaşgar’ın idaresini Hüseyin Feyzullah Gocam ile Ebulkasım Kaşgari’ye emanet etti ve debdebe ile batıya doğru sefere çıktı. Hüseyin Buğra Han Gazi, İsen Buğra Han Gazi, Yusuf Kadir Han Gazi tuğ-alemleri birbiri ardına dizdirip öz askeriyeye saf tuttu. İslam askeri öyle bahadır ki, aslanlar gibi heybetli, kaplanlar gibi kudretliydi.

İslam askerleri epey menzil yol aldılar, Orta Türkistan’a coşkuyla girdiler. Büyük-küçük herkes kendi arzusuyla itaat etti. Padişah Hasan Buğra Han’ın önüne gelip başlarını eğdiler. Günahattan dönen halka nezir aş verildi. Padişah Hasan Buğra Han, Taşkent ve Orta Türkistan’ı itaat altında aldıktan sonra bir yaz ve kışı orada geçirdi. Askerinin hepsiyle çok şehir ve kabileleri Müslüman edip Madain şehrine vardı. Hazreti İmam Nasreddin, İmam Kevmiddin, İmam Muhiddin ve İmam Zuhridin’in huzuruna vardı. Çok hediyeler verip çok hoş bir şekilde görüştüler. Olan hadiseleri hazret padişah ve imamlara bir bir anlattılar. İmamlar dualar okuyup İslam askerine aş verdi. Padişah Hasan Buğra Han Gazi, Hüseyin Buğra Han Gazi, Yusuf Kadir Han Gazi imamlarla nice günler geceler ibadet ettiler. Sonra Hasan Buğra Han Gazi, hazreti imamların önüne gelip gaza için dua istedi. Hazret imamlar dua ettiler. Hasan Buğra Han Gazi’ye icazet verdiler. Hasan Buğra Han, askerlerini alıp yürüdü, çok yeri İslam etti. Umman diyarından başlayıp ta ki Karakurum eteklerine kadar her yeri kılıcının nuru ile İslamlaştırdı. Böylece birkaç yıl geçti.

Kaşgar Şehrinin Maçin (Hoten) Kafirleri Tarafından Yine Muhasara Edilişi ve Hasan Buğra Han’ın Şehit Oluşu

Cokka Reşid, Nukter Reşid, Çikalı, Halhalı Maçin gittikten sonra mağlubiyetlerini sindiremediler. Birkaç yıl hazırlık yapıp sayısız askerle Kaşgar topraklarına yöneldiler, Kaşgar şehrini muhasara ettiler. Hasan Buğra Han Türkistan’da idi. “Kaşgar kafiristan olup gitti” diye haber aldı. Hasan Buğra Han, Yusuf Kadir Han’a “siz bu yerde kalıp, Madain’e varıp imamlara deyiniz, yardım etsinler, asker toplasınlar” diye yarlık verdi. 70 bin asker ile Kaşgar tarafına doğru ilerlemeye başladı. Böylece Orta Türkistan’dan çıktılar.

Hasan Buğra Han’ın sayısız askerle yaklaştığını haber alan Cokka Reşid, Nukter Reşid, Çikalı, Halhalı Maçin, kalabalık orduyla bir yerde gizlenip pusuya yattılar. İslam askeri ve küffar askeri karşı karşıya geldi, birkaç on cenk oldu. İslam askerinden çok kişi şehit oldu. Harap, bitik vaziyetteki Müslümanlar çok azaldılar. İslam askerleri çölde yedi gün-gece susuz, aşsız mahv-oldular. Kafır askerleri gittikçe artıyordu.

Padişah Hasan Buğra Han Gazi, iki rekat namaz kılıp Allah Taala’ya sığındı, münacat edip yığıldı. Göz yaşları taş üstüne düştü. Yaş düşen yerden su peyda oldu. Müslümanlar bundan içip susuzluklarını dindirdiler. Bu yer,

Deşte Köl adını aldı. Hasan Buğra Han'ın komutasında bütün İslam askerleri hücumla geçtiler. Kafirler karşı koyamayıp kaçtılar. Kovalayıp Yengisar'a vardılar. Gördüler ki sayısız kafirler Ötenk Karar adlı yere kadar gidip durdular. Bu yerde birkaç gün vuruşup kafirleri dağ eteklerine kadar kısırdılar. Dağ eteğinden kafirler hücumla geçtiler, dehşetli bir çarpışma oldu. Bu çarpışmada askere Hüseyin Buğra Han komutanlık etti. Kafir ordusuna doğru bizzat hamle yaptı. Birkaç yerine ok saplandı, şehit oldu. Hoca Ebul Muzaffer, Ebul Mansur, Abdullah Abdurrahman gibi kahraman baturlar şehit oldular. Müslümanlardan toplam 300 kişi şehit oldu. Hasan Buğra Han'ın komutasındaki İslam askerleri, Çikalı, Halhalı Maçın komutasındaki kafir ordusuyla vuruşmaya devam etti. Kafir askerlerin sayısı gittikçe artıyordu. Kafirler vuruşta üstünlük kazanmaya başladı. Huşur ayının 10. günü, İsen Buğra Han Gazi, beş bin askerle kafirlerin üstüne yürüdü. Çokta Reşid, 10 bin adamıyla onların önüne çıktı. İsen Buğra Han şehit oldu. Beş bin askeri araya alıp bir bir şehit ettiler. Bu facia ahvali gören Hasan Buğra Han Gazi, takatsizleşip hiddetlendi, bütün İslam askerlerini yanına alarak cenge girdi. Ala Nur Hanım, yoldaşlarıyla cenge girdi ve o da şehit oldu. Gece oldu, alemleri karanlık bastı. Her iki taraf kendi yerlerine çekildi. İslam askerleri yemek yiyip Kuran okuyup sevabını şehitlerin ruhuna bağışladılar. Yine birkaç gün cenk oldu. Müslümanlardan çok kişi şehit oldu. Hasan Buğra Han Gazi kaygı içinde askerlerini ara sıra gözden geçirdi, İslam askerlerinden 30 bin kişi kalmıştı. Huşur ayının 18. günü padişah Hasan Buğra Han Gazi, bütün serdarlarını toplayıp meclis (kingeş) tertip etti. Bütün İslam askerleri hep birlikte cenge girdi, kafirleri kılıçtan geçirdi ama kendileri de bir bir şehit olmaya başladılar. Padişah Hasan Buğra Han Gazi Allahu Ekber diye nara atıp kafirlerin üstüne yürüdü. Çok kafiri öldürdü. Nice oklar ona isabet etti. Halsizleşip düştü. Nukter Reşid kılıcını çekip Padişah Hasan Buğra Han Gazi'nin başını bedeninden ayırdı. O'nun şehit olmasından sonra kafirler bulut gibi yığılıp Hüseyin Gazi Buğra Han Gazi'nin komutasındaki İslam askerlerini bir bir şehit ettiler. Cihan karanlıklaşmış, yer gök feryat etti. Dört bir yan musibet kaygısına gömüldü. Kafirler galibiyetleri ile coştular. Çokta Reşid, Nukter Reşid, Çikalı ve Halhalı Maçın komutasındaki kafirler Kaşgar şehrini istila ettiler. Bunların askerleri Atuş'a da vardı. Padişah Hasan Buğra Han'ın kızı Hediye Türkan Hanım, köle kızlarıyla Kabrak kalesine çıktılar. Kafirler her yandan kuşattılar. Huda'ya münacat ettiler. Kendilerini kaleden aşağı attılar. Kafirler Kaşgar'ı aldıktan sonra Müslümanlar dört bir yana kaçtılar. Kafirler, Müslümanları zorla kafirliğe soktular. İt, eşek, domuz etini yedirip, haram işleri yaptırıp kafirleştirmeye başladılar.

Padişah Yusuf Kadır Han'ın Galibiyeti

Yusuf Kadır Han, Orta Türkistan'da atası Hasan Buğra Han, İsen Buğra Han, Ala Nur Hanım, Hediye Türkan Hanım'ın şehit olduğunu, Çokta Reşid, Nukter Reşid, Çikalı ve Halhalı Maçın komutasındaki kafirlerin Kaşgar'ı ele geçirdiği haberini alıp ah çekti. Güçlü bir orduyla atasının intikamını alıp, Kaşgar topraklarını geri almaya ant içti. Hazreti İmamlardan yardım talep etmek üzere Madain'e doğru gitti.

Kıssa: Cihan padişahlarından kafirleri kılıçla Müslüman etmede namı meşhur Hazreti Sahip Kıran imamlardan Hazreti İmam Hepten'in oğulları Hazreti İmam Nasreddin, Hazreti İmam Muhiddin, Hazreti İmam Zuhridin, Hazreti İmam Kevmiddin Madain'de saltanat sürüyorlardı. Onların nesebi İmam Hepten'in atası Hazreti İmam Kasım, onun atası Hazreti İmam Askeri, onun atası Hazreti İmam Muhammed Neki, onun atası Hazreti İmam Muhammed Teki, onun atası Hazreti İmam Ali Musariza, onun atası Hazreti İmam Musakazim, onun atası Hazreti İmam Cafer Sadık, onun atası Hazreti İmam Muhammed Bakır, onun atası Hazreti İmam Zeynel Abidin, onun atası Hazreti İmam Hasan Deşiti Kerbela, onun atası Hazreti Ali Şahı Merdan, cediti Hazreti Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'dir.

Kıssa: Hazreti dört imam tüm ömürleriyle taht saltanatında yerlerin İslam dini ahvallerini mülhaza edip durdular. Türkistan'dan Yusuf Kadir Han geldi, hazretleriyle görüşmek istediği mühim işler var diye haber etti. Girişine icazet verildi. Yusuf Kadir Han Gazi girip tazimde bulunduktan sonra feryat edip şöyle dedi: *"Ey Hazreti Padişahlarım, atam Hasan Buğra Han kafirler tarafından şehit edildi. Kafirler Kaşgar topraklarını istila ettiler, bölgeyi yine kafirleştirdiler, ben kendi askerlerimi alıp herkesten yardım istemeye geldim."* Hazreti İmamlar bu facia haberini işitip kaygı içinde dua ettiler ve *"Yusuf Kadir Han Gazi'ye asker toplayıp verin, hemen bu işi görün, eğer aciz kalırsa bize mektup göndersin"* diye yarlık verdiler. Bu vakit 40 bin asker toplandı. Bu askerlerin başına Seyid Celaledin Bağdadi'nin oğlu Seyid Alaaddin'i serdar atadılar. Kendisinin 20 bin askeri koşulup toplam 60 bin askeri hemen harekete geçirip Encan'a geldiklerinde kafirlerin zulmünden kaçıp gelen Müslümanlar çok hediyelerle Yusuf Kadir Han'ın önüne çıktılar, atların üzengilerini gözlerine sürdüler, ayaklarını öptüler. Kafirlerle Yusuf Kadir Han 100 bin askerle Madain'den geliyor diye haber gelince Cokta Reşid, Nukter Reşid, Çikalı ve Halhalı Maçın kalabalık ordularıyla Maçın'e (Hoten'e) doğru çekildiler.

Kıssa: Yusuf Kadir Han Gazi, atası Hasan Buğra Han Gazi'nin şehit olduğu yere geldi, atından inip yığıldı. Biraz sonra yine bayıldı. Sonra ayılıp etrafa baktı, şehitler için bir şiir okudu.

Yusuf Kadir Han Gazi, başına toprak saçıp feryat figan kendisini atası Hasan Buğra Han'ın üstüne attı. Bütün İslam askerleri matem tuttular. Atası Hasan Buğra Han ile İsen Buğra Han'ın başlarını bedenlerine koyup defnetti. Yine çölü arattırıp tüm Müslüman cesetlerini defnettirdi (neşredenlerin notu: Tarihte Yengisar çölünde 25 bin kişi şehit oldu diye anlatılmaktadır). Padişah Yusuf Kadir Han Gazi, 500 koyun, 200 deve, 200 inek, 500 at kestirdi, tüm şehitler için nezir kıldı, Kaşgar'dan Yengisar'a kadar büyük-küçük tüm Müslümanlar çağırıldı, aş dağıtıldı. Kuran okundu, sevabı şehitlerin ruhuna bağışlandı. Seyid Salih Hoca adlı kişiyi şeyh olarak tayin etti, 40 kişiyi ona bağladı. Yengisar'ın Altunluk adlı yerinden düzlük, derelik Kara Çanağ Irmağı'na kadar olan toprakları satın aldı. Orada kalacaklara şehitler için daima nezir kılmalarını, niyazlarda bulunmalarını, kazanlarını kaynatıp çıraklarını yandırıp dua etmelerini buyurdu.

Kıssa: Padişah Yusuf Kadir Han Gazi, atasının intikamını almak için 60 bin askerle Cokta Reşid, Nukter Reşid, Çikalı ve Halhalı Maçın'ın arkasından kovaladı. Kafırlar, İslam askerlerinin arkalarından geldiğini görüp çadır bargah kurdular. İslam askerleri geldiler ve çadır bargahlarını kurdular. Nice gün sert cenkler oldu. Nihayetinde bir gün Yusuf Kadir Han Gazi, tüm askerleriyle kafırlara doğru hamle yaptı, öyle bir cenk oldu ki 24 bin kafır öldü. Çikalı atına binip kaçtı. Yusuf Kadir Han Gazi, arkasından kovalayıp yakaladı, kılıçla öyle bir vurdu ki Çikalı atı ile birlikte iki parçaya ayrılıp cehenneme yollandı. Yusuf Kadir Han Gazi atasının intikamını aldı. Büyük ganimetlerle Kaşgar'a geldi. Han Eriğ'te durdu. Han Eriğ Irmağı'nın bir kıyısından uzanan yedi köyü satın alıp oraya vakıf kurdu. Bu yerden Kızıl'a geldi ve durup Hazreti Ali Arslan Han'a mezar bina ettirdi. Sonra Kaşgar'a geri döndü. Şehir etrafına yerleştiler. Kafırlar şehri azimle müdafaa ediyorlardı. Yusuf Kadir Han Gazi, bir mektup yazarak şöyle dedi: *"Ben Yusuf Kadir Han Gazi, Hazreti İmamların yardımıyla sayısız askerle geldim, Kaşgar'ı fethedeceğim. Eğer iman ederseniz, Hudayı Taala razı olur, iman etmezseniz sizi kılıçla Müslüman edeceğim."* Şehir içindeki kafırlar bunu görüp endişeye kapıldılar. Şu haberi gönderdiler: *"Eğer Peygamber evladı gelse iman ederiz."* Yusuf Kadir Han Gazi, hazreti imamlara mektup gönderdi. Mektupta şöyle diyordu: *"Ben Kaşgar toprağına geldim. Mektup gönderdim. Onlar elçi gönderip 'Peygamber evladı gelirse biz iman ederiz' dediler. Bu yüzden hazretlerinin gelişini bekler oldum. Mübarek adımlarınız bu diyara atılsa, kan dökülmeden Müslüman olacaklar."*

Hazreti İmamların Kaşgar Toprağında Yaptığı Cenklere

Kıssa: Rivayete göre Hazreti İmamlar üç aylık ava çıkmış idiler. Mektup, avda iken geldi. Hazreti İmamlar mektubu okuyup, Kaşgar'a İslam için cenge gitmeye karar verdiler. Onlar şöyle deyip herkese duyurdular: *"Her kim böyle bir cenği yapsa Huda için canını feda etsin, her kim bizim bu sözümüzü kabul etse, Huda ve Peygamber bu kişiye yardım eder."* Bunun üzerine fedailer toplanmaya başladılar. Bundan haber alan her vilayetin hakimi kendi askerini alıp padişah imamlara katıldılar. İslam askerleri uçsuz bucaksız bir kalabalığa eriştiler. Padişah imamlar nice menzil yol yürüyüp Encan'da çadır bargah kurdular. *"Askerlerin sayısı kaçtı"* diye sorup her on kişiden bir kişiye bir fasulye dağıtın diye emrettiler. On kişiden bir kişi bir fasulye alıp attılar. Onu teraziye koyup tarttılar. Dosdoğru bir çarek çıktı (yaklaşık 9kg). Hesap ettiler ki 140 bin kişi toplanmış. İmamlar dedi ki: *"Askerler bizi çok kıldı, bazıları kendi iradeleriyle geldiler, ama bazıları korkutularak geldiler. Bunca Müslüman'ı zorla götürmek iyi değildir. İslam'ı açmak, bizim işimiz, Müslümanların itikadını bildik, her kim geri dönmek isterse dönsün."* Askerler bu sözü işitip, imamların ayaklarına kapandılar, gitmek istemediklerini bildirdiler.

Kıssa: Hazreti Yusuf Kadir Han Gazi bekleyip durdu. Encan taraftan yaklaşanları gördüler ki onlardan biri, kızıl elbise giymiş, kılıcını beline asmış, tulpara binmişti. Onun her hâlimden yiğitlik, baturluk akıyordu. Bu yüzden Kaşgar toprağını tek başına fetih edecek gibi görünüyordu. Hazreti Yusuf Kadir Han Gazi gelenleri görünce coştı ve atından inip selamladı: *"Hey padişah-*

zade nereden geliyorsunuz? Hazreti İmamlar nerededir?” diye sordu. Bu batur, “ben Hazreti İmamların serdarlarından Oşlu Şahkasım’ım, İmamlar Encan tarafında durdular. Beni Yusuf Kadır Han Gazi’ye haber et diye önden gönderdiler, onlar arkadan geliyorlar.” dedi. Hazreti Şah Kasım’ı alıp şehrin tarafına yerleştirdiler. Dört bin askeri komuta eden Hazreti Sultan Mensur, Hoca Seyid, Hoca Ahmed, Hoca Aziz de geldiler. Onlar da padişaha güç kattılar, tulparlarına binip kılıçlarını oynatıp öz yiğitliklerini gösterdiler. Yusuf Kadır Han Gazi, bu dört bin askeri şehrin yine bir tarafına yerleştirdi. O gün gece oldu, ertesi sabah yine dokuz alem görüldü. Gördüler ki 17 bin kişi geldi. Serdarları Sultan Sencer Kasanî, Sultan İsmail Kasanî, Sultan Haydar Kasanî, Hoca Yusuf Kasanî, Hoca Yakub Kasanî, Hoca Muhammed Kasanî, Hoca Davud Kasanî, Hoca Hasan Kasanî, Hoca Süleyman Kasanî geldiler.

Böylece üç günde İslam askeri dizildi. Sonra Sultan Ebul Muzaffer Harezmî, Hoca Musellim Harezmî, Hoca Kücek Harezmî, Hoca İbrahim Harezmî, Hoca Şehbaz Harezmî’ler 20 bin askerin başında geldiler. Bunları şehrin bir tarafına yerleştirdiler. Yine alemler taşıyan gelmeye devam etti. 17 tuğ alemle 26 bin kişi geldi. Bunların serdarları Hazreti Sultan Şeyh Celaleddin Bağdadî, Sultan Seyiddi Bağdadî, Sultan Ziyaeddin Bağdadî, Sultan Şemseddin Bağdadî, Sultan Hasan Bağdadî, Sultan Muhammed Bağdadî, Hoca Muhammed Bağdadî, Hoca Nasır Bağdadî, Hoca Yahya Bağdadî, Hoca Abdülkerim Bağdadî, Hoca Abdurrahim Bağdadî, Hoca Abdulgafur Bağdadî geldiler. Bunlar tulparlarına binmiş, kızıl ve kara sarıklarını giymiş, kemer takmış, kılıç ve hançerlerini bellerine kısırmış, ümud, mızrak ve kalkanlarıyla heybetli görünüyordular. Yusuf Kadır Han onları selamlayıp hal hatır sorduktan sonra onları şehrin yine bir tarafına yerleştirdi. Üç gün sonra sabah vakti yine tuğlu bir kalabalık yaklaştı. Gördüler ki 25 tuğ alem ile 40 bin kişi geldi. Bütün alemde bilinen Padişah Sahip Kıran ve Katil-i Küffar Hazreti İmam Nasreddin, Hazreti İmam Muhiddin, Hazreti İmam Zuhreddin, Hazreti İmam Kevmiddin geldiler. Hepsi hepsi tulparlara binmiş, kara ve kızıl sarıklar giymiş, başlarına şahlık taçlarını geçirmişlerdi. Bu yiğitler kılıç, kamalarıyla girdiler. Onların sağ kol tarafında 40 imam sureler okudu. Sol kol tarafında 40 molla ism-i azam’ı okudular. Onların heybetinden gök titredi. Kaşgar halkı bu azameti ve gelen askerleri görüp hayran oldular. Kafirler telaşa kapılıp kaçtılar. Yusuf Kadır Han Gazi, Hazreti İmamları görüp, şehir içine bakıp yüksek sesle: “Hey Kaşgar halkı, yedi iklim padişahları geldiler, baş eğip iman edip Müslüman olun, Müslüman olmayan herkes kılıca muhatap olacaklar, canları aman olmayacak” dedi. Bundan sonra imamların tarafına yol aldı, varıp attan indi. Yürüyerek saygıyla eğildi ve onların ayaklarını öptü. Şehirdeki tüm kafirler ve kafirliğe meyilli olanlar sadakalarını boyunlarına asıp kapıdan çıktılar, imamların önüne geldiler, yer öpüp günahlarını dile getirdiler. Kafirlerin zulümlerini görenler mübarek ayaklarına yüz sürdüler.

Hazreti İmamlar şöyle sordular: “Bunlar Müslüman mı yoksa kafir mi?.” Hazreti Yusuf Kadır Han dedi ki: “Boynuna sadak asanlar kafir olup İslam’ı kabul edenlerdir. Diğerlerinin aslı Müslüman’dır.” Hazreti İmamlar dua ettiler, bütün halk Müslüman oldu. Hazreti İmamlar onları mübarekledikten son-

ra şehre döndüler. Kaşgar şehrinde zafer çığlıkları atıldı. Bütün halk azatlık bahtiyarlığına büründü. Yusuf Kadir Han izzet ikramla, selefi Padişah Hasan Buğra Han Gazi'nin padişahlık tahtına oturdu. Bunun şanına şiirler okundu.

Yusuf Kadir Han padişah olunca bütün şehir, toy tantanasına girdi. Hazreti İmamlara birkaç gün ziyafet verip sohbet meclisleri kurdular.

Hazreti İmamların Maçin'e (Hoten'e) Seferi

Kıssa: Hazreti Yusuf Kadir Han Gazi, Kaşgar'da padişahlık tahtına oturdu. Bir gün Hazreti İmamlar, Yusuf Kadir Han padişaha, *"biz kafirler ile cenk etmek için Maçin'e (Hoten'e) sefer edeceğiz, siz İslam dinini Doğu Türkistan'da yayınız. Biz bu yerde şahadet şerbeti içsek, cesedimiz ovada kalsın. Yerinize koyup, kabrimizi yapıp, vakıf kurup mezarımızı abat kılın. Şeyh tayin edin, dua edip tekbir getirip durun."* diye vasiyet ettiler. Kendi askerlerinin başına geçip Yarkend'e doğru yürümeye başladılar. Yarkend halkı, imamların geldiklerini duyunca hediye ve selamlar ile onların önüne çıktılar, iman edip Müslüman oldular. Hazreti İmamlar dua ettiler. Kaşgar topraklarının yine bir payitahtı Yarkend olsun dediler. Hoten'e doğru yola çıktılar. İmamlar birkaç menzil yol aldılar. Yolda bazıları orduları görünce kaçıp gittiler. Yine bazı kitleler baş eğdiler. Çoğu iman edip Müslüman oldu.

Kıssa: Hazreti İmam Muhammed Şakir Padişah, kalabalık bir orduyla ilerledi. Bir çölün ortasında Cokta Reşid, Nukter Reşid 500 kafiri gizledi. Hazreti İmam Muhammed Şakir'in bundan haberi yoktu. Bu kafirler birden çıkıp hücum ettiler, Kum Ravat adlı yerde Hazreti İmam Muhammed Şakir'i şehit ettiler. İslam askerleri kafirleri aralarına alıp yok ettiler. Bunlardan biri kaçıp Cokta Reşid ve Nukter Reşid'e haber verdi. Heybetli bir ordunun yaklaştığını, saklanan askerlerin hepsinin öldüğünü, kendisinin bir fırsatını bulup kaçtığını söyledi. Hazreti İmamlar ise yetişip geldiler ve Hazreti Muhammed Şakir'i bu yerde defnettiler. Nezir kıldılar. Dua edip Hoten'e doğru devam ettiler.

Cokta Reşid ve Nukter Reşid'in Kaygısı

Kıssa: Sayısız askerın şehre doğru yaklaştığını duyunca Cokta Reşid, Nukter Reşid, Halhalu Maçin'in dünyaları karardı. Cokta Reşid, Nukter Reşid'in bir sihirbaz vardı, adı Şemian idi, hem de Cokta Reşid'in veziriydi. Şemian gelip, *"ey padişahlarım ne diye bu kadar yıkıldınız? Ben İslam ordusuna öyle bir şey yapacağım ki şehri göremeden geri dönecekler"* dedi. Şemian'ın 40 şakirdi vardı, her biri bir şeytanla beraber idi, bunu duyan tüm kafirler bayram ettiler.

Ertesi sabah Hazreti İmamlar namazlarını kılıp, *"ey yarenler, şimdi bu kafirlere elçi gönderelim, Müslüman olurlar mı yoksa yok. Eğer Müslüman olmazlarsa cenk edeceğiz, eğer Müslüman olurlarsa cenk edip halkın kanını dökmek doğru değildir"* dediler ve birisine yarlık verdiler: *"Sen şehre gidip kafirlerin padişahına, 'bu gelenler Hazreti Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in evladındandır, mübarek adları Hazreti İmam Nasreddin, Hazreti İmam Muhiddin, Hazreti İmam Zuhreddin, Hazreti İmam Kevmiddin'dir, bunlar Maverünnehir'den 140 bin askerle Kaşgar, Hoten topraklarını fethetmeye geldiler, sizler sadaklarını boynunuza asıp benim önümüze gelip iman edin, eğer iman etmezseniz"*

şehir viran edilecek, başları öldürülecek, çocukları esir edilecek' diye söyle" buyurdular. Ertesi sabah bu kişi şehre girip kafirler padişahı Cokta Reşid'e bu sözü bir bir dedi. Kafir serdarları endişe içinde dinlerinden dönmeyeceklerini, ne olursa olsun cenk edeceklerini söylediler. Sihirbaz Şemian şöyle dedi: "Ey padişah, bunca endişeye düşmeye ne hacet, gelen kişiye 'biz bir evlat kişiler, dinimizden dönmeyiz' diye cevap verip elçiyi surdan atıp geri göndermek gerek. Bunu benim 40 şakirdim ile yapılan hüner diye gösterin. Bize orda üstünde, 40 kişilik bir ev yapıp verin, bundan sonra bu işin çaresini ben bulacağım" dedi. O zaman elçiye bu cevabı verip surdan attılar. Orda üstüne ev diktiler, Şemian sihirbaz 40 şakirdiyle eve girdi ve sihirle meşgul olmaya başladı.

Kıssa: Elçi geri döndü, imamların önüne çıkıp kafirlerin sözünü bir bir anlattı. Hazreti İmamlar hiddetlendiler. Bir kişiye şöyle buyurdular: "Sen derhal gidip Oşlu Şah Kasım'a haber et, askerleriyle cenge gelsin. Yine bir taraftan Sultan Şeyh Celaleddin Bağdadi kendi askeriyle cenge gelsin, yine bir taraftan Sultan Ebul Muzaffer komutasındaki Harezimliler cenge gelsin, yine bir taraftan Sultan Sencer komutasındaki 'Kasan'lar askerleriyle cenge gelsin, yine bir taraftan Oşlu Sultan Şah Mansur askerleriyle cenge gelsin, Muhtar Carup Yemenî komutasındaki 140 muhtar nara, dümbek, sazla cenk çalıp Maçin toprağını titretsinler." Şecaatli pehlivan yiğitler tulparlarına binip kılıç, ümudlarını oynatıp, yeri göğü titrettiler. İslam askerleri saf saf cenk için gelenleri görüp hayran kaldılar. Ama birden şehir gözden kayboldu. Bunu sihir ile sihirbazların yaptıklarını biliyorlardı. Hazreti İmamlar büyü okudular. Ertesi sabah yine sihir peyda oldu, her yerden atlar salındı, şehir yine kayboldu. Bu durum günlerce devam etti. Hazreti İmamlar çaresizliğe düştüler. Yine büyü okumaya başladılar, şehir yine ortaya çıktı. Batur yiğitler hücumla geçtiler, şehrin önlerine geldiklerinde şehir yine birden kayboldu. Hazreti İmamlar bu tarafta 40 yıl Hoten'de durup kaldılar (neşredenin notu: Bazı rivayetlerde 24 yıl şehir kaybolup ortaya çıkıp durdu denilmektedir).

Halhalu Maçin'in Müslüman Oluşu

Kıssa: Günlerden bir gün, Hazreti İmamlar büyü okudu, şehir ortaya çıktı, cenk etmek üzere tüm İslam askerleri şehir kapılarına geldi, şehir kaybolmadı, gördüler ki şehirde az sayıda kişi kalmıştı. Yaklaşıp bir kafiri tutup şehrin nasıl kaybolduğunu, şimdi neden kaybolmadığını sordular. Bu kafir şöyle dedi: "Sihirbaz Şemian, şehri sihirle kaybediyordu. Şimdi Cokta Reşid, Nukter Reşid tüm askeriyle dün gece şehirden çıktı, dağ tarafına kaçtı. Sihirleri tükendi. Bu sebepten şehir kaybolmadı. Beni bırakın, bu şehir bana benzeyen acizlerle dolu, bu acizlerle birlikte imana gelip Müslüman olacağız." Bunları Hazreti İmamların önüne çıkardılar. Kafirler imana gelip Müslüman oldular. Bundan sonra ona şehirde kaç kişi olduğu, kaç kişinin kaçıp gittiği soruldu. Buna karşılık 10 bin kişi kafirin kaçıp gittiğini, az sayıdaki kişinin kaldığını söylediler. Hazreti İmamlar dedi ki: "Hey adam, şehirdeki adamlar Müslüman mı olacaklar yoksa çıkıp cenk mi edecekler?" Adam şöyle cevap verdi: "Ey padişahlarım, ben bilmiyorum, cenk mi edecekler yoksa Müslüman mı olacaklar." "Kalanların başı kim?" diye sordu imamlar. "Halhalu Maçin'dir, bu baturluğa toz kondurmayıp,

öz tarafındaki kişilerle kaldı. Onlar acayip dövüşçüdür.” diye cevap verdiler. Hazreti İmamlar “şehre elçi girsin, nasıl cevap verilecek. Buna göre iş yapalım” dediler. Mağribî adlı meşhur bir yiğit vardı, yerinden şöyle dedi: “Yarlık verin ben varayım, Müslüman olsa alıp çıkarım, eğer Müslüman olmasa cenk ederim.” Bu yiğit şehre gitti. O adam ona rehberlik yapıp şehre soktu, Halhalu Maçin’in ordasına girdi ve dedi ki: “Bu padişahlar beni sizin karşınıza gönderdiler, ‘sen gidip Halhalu’ya de ki, bütün halkıyla benim önüme gelip Müslüman olsun, eğer Müslüman olmazsa çık gel’ dediler.” Dünya Halhalu’nun başına yıkıldı ve “bu ne sözdür, tutun bu edepsizi” diye buyruk verdi. Pehlivanlar her taraftan el attılar. Mağribî bir nara atıp “Allahu Ekber, her kim bilirse bilsin, bilmeyenlere, ben Mağribî” deyip eline hançeri alıp Halhalu’nun önünde yedi pehlivanı parça parça etti. Halhalu bu hâli görüp dedi ki: “Tutun bu edepsizi.” Daha çok kafir pehlivan gelip hücum etti ama onu tutamadı. Mağribî, Halhalu’nun evinden bir kılıcı alıp çıktı, vuruşa vuruşa sırta tırmandı. Yine bir nara atıp “Allahu Ekber, canım Hazreti İmam Nasreddin için feda” deyip kendisini küffar askeri üzerine saldı. Bu vaka Hazreti İmamlara ulaştı. Hazreti İmam, Oşlu Şah Kasım’a bakıp, Mağribî’ye yardım etmesini yarlık verdi. Bu zamanda Oşlu Şah Kasım, 1700 pehlivanla atlanıp şehrin önüne geldi. Gördüler ki şehir içinden bağırıp çağırınlar vardı. Kapıyı kırıp şehre girdiler. Oşlu Şah Kasım’ın kardeşi Şah Mensur, yine bir taraftan şehir kapısını kırıp içeri girdi. Seyid Kevmî diye biri de başka bir kapıyı kırıp girdi. Onlar acayip baturlukla cenk ettiler, Halhalu’nun meşhur pehlivan ve serdarlarını imana getirip Müslüman edelim dediler. Oşlu Şah Kasım, Mağribî’nin tarafına bakıp, kafirleri İslam’a çağırdı, İslam’a girmezlerse cenge devam edeceklerini söyledi. Böyle diyip cenk davullarını çaldırıp dönüp Hazreti İmamların karargahına geldi. Hazreti İmamlar dedi ki: “Ey Şah Kasım, kaç kişi şehit oldu. Kafirlerden kaç kişi öldü?.” Cevap verdi: “220 kişi şehit oldu, 560 kafir öldürüldü.” Bir anda Halhalu Maçin tüm serdarları ile boyunlarına sadaklarını asarak Hazreti İmamların ayaklarına kapandılar. Hazreti İmamlar iman etmelerini istedi. Halhalu’nun başındaki tüm askerler ve halklar kelime-i şahadet getirerek Müslüman oldular. Hazreti İmamlar Halhalu’yu şehre padişah yaptı, tüm halkı şehre gönderdi. Hazreti İmamlar namazdan sonra oturdular, Halhalu çok kişi ile had hesapsız hediye ve selamları alıp, Hazreti İmamların nezirine katıldı ve dedi ki: “Ey padişahlarım, Ucat diye bir köy var, dilde Müslümandır ama kalpte düşmanlık ediyorlar. Kaçan kafirleri arkasından mektup gönderiyorlar” diye şikayet etti. Hazreti İmamlar hücum edin diye emir verdi. Cokta Reşid ve Nukter Reşid’in arkasından kovalayıp Kohistan (dağlık bölge) tarafına yürüdüler. Nice menzil yol yürüdüler. Bir yerde zayıf bir devenin yığıldığını, bir kafirin yaklaştığını gördüler. Bu gelip Hazreti İmamların ayaklarına kapandı. Hazreti İmamlar: “Ey kafir, nereden geldin?” dedi. Kafir, “ben Cokta Reşid, Nukter Reşid’in halkındanım, onlarla çarıklarım parçalanana kadar yol aldım, devem zayıfladı, çöktü, bu yere geldim” dedi. Hazreti İmamlar bir az şüphelenip doppanı çıkar diye buyurdular. Bu kafir telaşlanıp doppasını çıkardı. Gördüler ki bu kafirin başı yeni tıraş edilmiş. Bu casustur deyip o kafiri taşıyarak öldürdüler.

Taş Kalesi

Kıssa: Hazreti İmamlar yürüyüşlerinde birkaç menzil yol alıp gördüler ki çok kişiler geçmiş buralardan. Hazreti İmamlar, Şah Kasım'a bakıp, *"hey Şah Kasım, sen askerlerinle bu adamları durdur"* diye buyurdular. Oşlu Kasım atlarını sürüp ilerledi. Gördüler ki bu kişiler Cokta Reşid ve Nukter Reşid'in askerleriydi. Şah Kasım onlarla cenk etti, onlar kaçıp gittiler. İslam askerleri onları kovaladı ve bir su boyuna vardı. Bu suyun öbür tarafında kafirler taştan duvar çekip bir kale dikmişlerdi. Onun içinde bargahlarını kurmuşlardı. Hepsi bir anda cenge girdiler. Kafirler zor durumda kalenin içine giriyorlardı. Vuruşta kaleyi bozup girmenin çaresini bulamadılar. Nihayetinde kaleye giren suyu tutup sonra kaleyi almayı kararlaştırdılar. Bu zaman biri Cokta Reşid'in bir casusunu tutup getirdi. Casustan suyu durdurmanın yolunu sorup öğrendiler. Oradan kaleyi alacaklardı. Nihayetinde cenk ettiler ve kale içinden naralar attılar. Bir gün seher vaktinde Hazreti İmamlar dediler ki: *"Bu etrafta bizim varlığımıza bir işaret var. Güney ve kuzey tarafına varıp iz sürüp bakalım."* Yarenler harekete geçtiler. Güney tarafa ilerleyip bir yere geldiler. Bu yer havası gayet hoş, ormanlık yer olup, bu yerden peygamber evladından İmam Mehdi Ahiri Zaman'ın saklandığı yeri buldular. Onun ruhu ile coştular. Sonra kuzey tarafına varıp izleyip Hazreti İmam Caferi Teyran'ın menziline (makamını) buldular. İmam Caferi Teyran'ın ruhlarından sesler duyuldu birden: *"Ben Hazreti İmam Teyran'ım, Peygamber Aleyhisselam'ın alemdari idim, Uhud Savaşı'nda şehit olup başımı elime alıp, İslam bayrağını yükseltmek için bu menzile (mekâna) yerleştim. Bir gün sallallahu aleyhi ve sellem: 'Kaşgar toprağına benim evladım varıp bu yeri fetheder' dedi, bu vakitte ben onlarla bu yere geldim, bu yere gelenlerdenim"* deyip kayboldu. Hazreti İmamlar dua edip tekbir getirip tuğ dikti, nişan bıraktılar. Ardından karargahlarına döndüler.

Kıssa: Hazreti İmamlara askerleri geldiler, mübarekleyip dediler ki: *"Ey padişahlarım, hazretleri o tarafa gittikten sonra kafirlerin kalesinden her gün naralar duyuldu. Bir gün birkaç yiğit varıp baksak, kafirler kaçıp gittiler."* Hazreti İmamlar Oşlu Şah Kasım'a bakıp: *"Kafirlerin arkasından kovalayın, biz gelince cenk edelim"* dediler. Oşlu Kasım askerleriyle kafirleri kovaladı.

Hazreti İmamların Şehit Oluşu

Kıssa: Oşlu Sultan Şah Kasım, askerleriyle kafirlerin arkasından kovalayıp yürüdü. Nice menzil ilerleyip bir yamaca geldi. Bu yamaçta çok kafirler saklanmışlardı. Şah Kasım yamacın üstüne tırmandığında kafirler saklandıkları yerden çıkıp yamaçta Şah Kasım'ı ve askerlerini şehit ettiler. Arkadan Hazreti İmamlar yetişip geldiler, Sultan Şah Kasım'ın şehit olduğunu gördüler. Bu vakitte kafirlerin üstüne boran gibi ilerleyip cenk ettiler. Cenk çok dehşetli oldu. İslam askerlerinden çok kişi şehit oldu. Kafir askerlerinden de çok öldü. Gece olup kaya dağ arkasına saklanıp cengin durdurulması narası atıldı. Hazreti İmamlar Oşlu Sultan Kasım'ı ve tüm şehitleri bu yamaçta defnettiler. Şehitlerin ruhuna dua okudular. Karargâha dönüp yemek yediler, dinlendiler. O gece ruhlardan bir işaret geldi ki Hazreti İmamlar ve yârenler bu yerde şahadet şerbeti içeceklerdi, şehit olacakları vakit yakındı. Ertesi sabah Hazreti İmamlar

namazlarını kılıp, yemeklerini yiyip kafirlerin üstüne atıldılar. O gün önceden haber geldiği gibi bir cenk oldu, Müslümanlardan çok kişi şehit oldu. Gün gece oldu, iki taraf da kendi yerine çekildi. Ertesi sabah kafirler harekete geçince Müslümanlar ileri atıldılar. Hazreti İmam Nasreddin, “*bir koldan hücum edin, kafirlerin akılları çıksın*” diye emretti. Hepsinin önünde Mağribi askerleriyle birlikte vuruşmaya başladı. Arkasından tüm İslam askerleri hep birlikte ilerlediler. Müslümanlardan çok kişi şehit oldu. Gece olunca bütün askerler yerlerine çekildiler. Gece iki düşman askerler arasına girip gizlendi. Birisi okunu atmak istiyordu. Bunlar Cokta Reşid’in casuslarıydılar. Bu ikisi it kılığına girip İslam askerlerine zarar vermek istiyorlardı. Hava kararınca bunları it sanıp dikkat etmediler. Cenge hazırlanan askerler uyuyup kaldıklarında bu iki melun kılıçları kınına yapıştırıp, üzengilerin tasmalarını, yay kirişlerini kesip kaçtılar. İslam askerleri ezan sesiyle uyandılar, abdest alıp namazlarını kıldılar. Hazreti İmamlar 170 saf askeriyle namaza durdular. Hoca Abdullah diye biri İslam askerlerinin imamı oldu. Bakara suresiyle farzı kıldırdı. Sonra Taha suresini okudu. Birden kafirler, İslam askerlerini kuşattılar. Askerler namazdayken saflara dalıp onları bir bir şehit ettiler. 170 saf İslam askerinden sağa ve sola selam verebilen üç buçuk saf adam kaldı. Hazreti İmamlar bu ahvali görüp hiddetlendiler, “*kafirlerin kanını ırmak gibi akıtıp, canlarını kan deryasına gark edeceğiz*” deyip ant içtiler. Atlarına binecekken sağ tarafın üzengilerinin kesildiğini gördüler. Derhal sol taraftan bindiler. Atlanıp yaylarını ellerine aldıklarında kirişlerin kesilmiş olduğunu gördüler. Çaresiz kılıçlarını kınından çekmek istedilerse de kılıç çıkmıyordu. Kılıcın kınına yapıştığını gördüler. Bu durum karşısında İslam askerleri çıplak elle kafirlerin üstüne atladılar. Kafirlerin kılıçlarını alıp, kılıç, yumruk ile öyle bir vuruştular ki ateşe su dökülmüş gibi, gümüşe ateş tutulmuş gibi, aç kalan kişinin özünü yemeğe atışı gibi girdiler. Vuruşmanın dehşetinden cihan titredi. Kanlar sel gibi aktı, yerde akan kanlar atın toynaklarını aştı. Sonunda kafirler çaresiz kalıp kaçtılar. Şeyh Celaleddin Bağdadî askerleriyle kafirleri kovaladı, güneye doğru ilerledi.

Kıssa: Şeyh Celaleddin Bağdadî, kafirleri kovalayıp bir çukur dereliğe vardı. Bu yerde gizlenen kafirler aniden çıkıp Şeyh Celaleddin Bağdadî’yi şehit ettiler. Askerler kafirleri kovalayıp dağ tarafına yürüdüler. Hazreti İmamlar askerleriyle namaza durdular. Bu yerde kafirlerin epey askeri gizlenmişti. Hazreti İmamlar secdeye baş koyduklarında bu kafirler saklandıkları yerden çıkıp Hazreti İmamları şehit ettiler. İmamlar genç yiğitler olup gonca çağında gaza etmişlerdi. Cokta Reşid bayrak tutana doğru hücumla geçti. Bayrakçı alemi hiç kimseye vermedi. Kafirler onun elini kesip attı, bayrak dizine düştü, bayrağı dizleri arasına kıstı, dizlerini de kestiler. Bu kez bayrağı boynuna kıstı, boynunu kestiler. Bayrak havalandı, gözden kayboldu. Bu vakit güneş tutuldu, cihan karanlıklaştı, bulutlar yağ döktü, dağlar feryat etti. Yer titredi. Üç gün karanlık sürdü. Sonra kafirler Maçin’e (Hoten’e) doğru yola çıktılar. Sağ kalanlar toplandı. 41 kişi kaldı. Bunlar başlarına toprak saçıp kendilerini Hazreti İmamların üstüne attılar. Yığıldılar. Onların içinde Hızır Baba adında bir kişi vardı, onun atası Maveraünnehir’den idi. Hazreti İmamlar ile Maçin

(Hoten) diyarına İslam'ı yaymak için gelmişlerdi. O esnada anasının karnında idi. Hoten'e geldiği gün anası doğurdu. Bu, Hoten'e 40 yaşına girdi. Bir gün İmamlar ona, "biz şahadet şerbetinden içersen sen gidip Yusuf Kadir Han Gazi'ye haber ver, bizim cesedimiz ortada kalmayın, bizi defnedip tuğ diksin, mezar yapsın, şeyh ve adamlar koysun. Yerimizi abat etsin" demişlerdi. Bu yüzden Kaşgar'a gitti. Hazreti İmamların şehit olduğu zaman hicri 489 (milâdi 1095-1096) yılı, zilhicce (huşur) ayının 10. günü idi.

Yusuf Kadir Han Gazi'nin Maçin'e (Hoten'e) Seferi

Kıssa: Hızır Baba büyük meşakkatlerle Kaşgar'a vardı, olan hadiseleri Yusuf Kadir Han Gazi'ye bir bir anlattı. Yusuf Kadir Han Gazi, "askeri toplayın" diye yarlık verdi. Hızla ilerleyip, uzak mesafeleri aşır İmamların şehit olduğu yere geldi. Hazreti İmamların, serdarların, askerlerin mübarek başlarının bedenlerinden ayrıldığını, kan içinde olduklarını gören Hazreti Yusuf Kadir Han Gazi bu hâli görüp feryat etti, yığıldı. Sonra kılıcını kınından çıkarıp, "kafirleri kovalayın" diye buyruk verdi. Askerin önüne çıkıp ilerledi. Birkaç menzil yol alıp bir yere geldiğinde Cokta Reşid'in izini buldu, onu kovalamaya başladı. Tüm İslam askerleri bir kolda kafirlerin üstüne atıldı, kafirlerin ölüleri her yere dağıldı. Kanlar sel gibi aktı. Cokta Reşid, Nukter Reşid gibi dayanıklı değildi, kaçtı gitti. Yusuf Kadir Han Gazi askerlerinin başında onu takip edip yetişti. Çok kafir kılıçtan geçirildi. Cokta Reşid'i arkasından bir mızrak ile cehenneme yolladı. Kafirlerin bir kısmı aman dilediler, iman edip Müslüman oldular. Bir kısmı gün doğusuna doğru kaçtılar.

Kıssa: Yusuf Kadir Han Gazi, Hazreti İmamların intikamını aldı. Dönüp Hazreti İmamların şehit olduğu yere geldi. Cesetleri ayırt edip eşleştiremediler. Huda'ya münacat etti, ellerini açıp dua etti. O anda yağmur yağdı, Müslümanların başı bedenine birleşti. Yüzleri kible tarafa döndü. Kafirlerin yüzü yere döndü. Böylece şehitlerin başlarını kendi bedenine koydular. Diğer şehitleri de defnettiler. Mezarlığa tuğ diktiler, nişan koydular. Dua ettiler, tekbir getirdiler. Hızır Baba, baş şeyh oldu, 40 kişiyi de oraya hizmetçi yaptılar. Onları tüm vergi ve hizmetlerden azat ettiler. Kaşgar'dan başlayarak Hoten'e kadar tüm şehirlerin aşlık paylarının onda biri dört imam için nezir kılındı. Bu yerler, Kaşgar bölgesine bağlandı. İslâm'ı yerleştirip yurdunu adaletle idare etmek için fermanlarını verdi. Galebe ile Kaşgar'a döndü. Tahta oturdu.

Kıssa: Yusuf Kadir Han Gazi Padişah, her yıl bir kez gelip Hazreti İmamların mübarek mezarlarını ziyaret etti. Kazanlar kaynattırdı, çırakları yaktırdı, ruhlarına dua etti, tekbir getirdi.

Onların mezarlarını ziyaret eden, kazanlar kaynattıran, çıraklar yaktıran, dua eden, tekbir getiren kişi kıyamet günü Hazreti İmamların tuğ-alemleri sayesinde yer alıp şefaate kavuşur. Her kim Hazreti İmamların tezkirelerine şüphe ile bakarsa dünyadan imansız gider, kıyamet günü yüzü kara olur, şefaatten mahrum kalır. Her kim Hazreti İmamlar için dua eder, tekbir getirirse bu dünyada afiyet ve izzet bulur, ahirette şefaate görür. Hem Yusuf Kadir Han Gazi'nin ruh-i pakları hem de Hazreti İmamlarla birlikte. Vallahu alem.
